

A stylized illustration of a woman's face and upper body, rendered in shades of red and orange. She wears a crown with seven white stars. The background is a solid orange color. The text is overlaid on the right side of the image.

*Dr. Annine van der Meer
(her)schrijft geschiedenis*

De
terugkeer
van de
moedergodin

Na millennia van mannelijke dominantie is er de laatste jaren veel aandacht voor de rehabilitatie en de herintegratie van het 'weggedrukte' vrouwelijke in onze geschiedenis. Dat komt niet alleen tot uiting in herwaardering voor de Bijbelse Maria's, ook sprookjes, mythen en legenden worden opnieuw onder de (feministische) loep genomen. Revolutionair in dat opzicht is de brug die historicus dr. Annine van der Meer slaat tussen de wetenschappelijk gekleurde academische wereld en die van de op ervaring gebaseerde spirituele godinnenbeweging. Als bondgenoot heeft zij gekozen voor de sprookjesfiguur van Vrouw Holle. Want wat blijkt? Diens ware aard als heilige en wijze moedergodin is door decennia van patriarchaat zodanig besmeurd dat zij, voor de niet-ingewijde massa althans, veranderde in een gebochelde, lelijke heksen figuur.

Tijd voor eerherstel!

Tekst: Niels Brummelman

'Jezelf godin dansen', zo stond afgelopen 3 augustus in Trouw te lezen boven een artikel over zogenaamde godinnentrainingen in Amsterdam. Vrouwen blijken er bijeen te komen om gezamenlijk op zoek te gaan naar hun 'sterke oerkracht', terwijl ze de 'oude pijn van het patriarchaat' via dans en andere rituelen laten gaan. Enkele tientallen kilometers verderop, in het Noord-Hollandse Heiloo, trekken tijdens de Maria-Tenhemelopneming tientallen pelgrims langs het 'putje van Heiloo', dat geneeskrachtig water schijnt te bevatten. En terug in Amsterdam, bidden honderden voor de komst van een Mariabasiliek ter ere van 'de Vrouwe van alle Volkeren die eens Maria was', zoals zij zich in de vorige eeuw bekend maakte aan de Amsterdamse zienares Ida Peerdeman. Wat is hier aan de hand? Het katholicisme kwijnt weg en de kerken lopen leeg, maar de Mariaverering neemt hand over hand toe. En de godinnen, samen met de gnostiek ooit door de wetenschap gemarginaliseerd, blijken niet alleen springlevend maar ook nog eens via en zelfs in iedere vrouw afzonderlijk oproepbaar. Het mag duidelijk zijn: we leven 'We moeten het verleden herschrijven vanuit vrouwelijk, egalitair perspectief' in transformatieve tijden. Binnen dat kader mag het werk van historicus, theoloog en

symbooldeskundige dr. Annine van der Meer niet alleen van deze tijd heten, haar onderzoek loopt, zeker nationaal gezien, voorop en vooruit. In haar nieuwe, imponerende boek *Vrouw Holle en de verborgen wijsheid in sprookjes* pioniert Annine, door de oorspronkelijke essentie van het sprookje van Vrouw Holle te ontdoen van alle patriarchale vernislagen, er wederom lustig op los. In het voorwoord noemt ze haar belangrijkste beweegredenen: het doorgeven van wijze kennis aan de nieuwe generatie (waaronder haar eigen kleinkinderen), het hervertellen van sprookjes, mythen en heilige verhalen op een vrouwvriendelijke manier (van his-story naar our-story door toevoeging van her-story) en het creëren van een cultuurhistorische en

wetenschappelijke basis voor de moderne spirituele vrouwenbeweging. Kernvraag: gaat achter de sprookjesfiguur van Vrouw Holle een godin schuil of is zij altijd de heksachtige, lelijke oude vrouw geweest waar zij al generaties lang voor uitgemaakt wordt? Het antwoord laat zich raden...

Annine, je hebt een diep verlangen om het onderwerp, waar jij me mee bezighoudt – de vergeten vrouwelijke aspecten uit ons collectieve verleden – voor een breed publiek toegankelijk te maken. Waarom vind je dat zo belangrijk?

Annine: “Ik zou het zo jammer vinden als de grote groep mensen die ergens hunkert naar geestelijke voeding, blijft steken in het platte materialisme dat wij allen in deze maatschappij met de paplepel ingegoten krijgen. Omdat geest en ziel, traditioneel gezien het domein van de vrouw, in rationeel opzicht niet bewezen kunnen worden, wil dat nog niet zeggen dat zij niet bestaan. Aan onze zichtbare werkelijkheid gaat een realiteit vooraf die in menig opzicht fundamenteler is. De opdracht van deze tijd is onder andere om de kloof tussen de geziene en ongeziene wereld – tussen materie & geest, aarde & hemel, uiterlijk & innerlijk, mannelijk & vrouwelijk – te overbruggen. Om zo tot eenheid en balans in denken en voelen te komen”.

Hoe is jouw interesse voor dit onderwerp eigenlijk ontstaan?

“Als kind had ik al een hang naar het mystieke. Een drang naar diepe, innerlijke kennis. Ik bad veel en heb op een gegeven moment zelfs overwogen het klooster in te gaan. Ik was immers zo anders dan anderen! Uiteindelijk koos ik

voor de studie Geschiedenis en tijdens een van de colleges hoorde ik professor Quispel, hoogleraar geschiedenis van het vroege christendom aan de Rijksuniversiteit van Utrecht, spreken over gnosis, de zwarte madonna en Sophia, vrouw van God, iets in mij maakte een vreugdensprongetje en ik besloot op zoek te gaan naar antwoorden hieromtrent.

Rond die tijd ontmoette je ook prinses Juliana, zo heb ik begrepen?

“Ja, dat was tijdens mijn lezing in Bilthoven over de gnosis, het oerchristendom en het goddelijk vrouwelijke. De hofauto kwam voorgereden en daar was ze, met haar gehoornde bril en grote, onderzoekende ogen. Het werd een gedenkwaardige ontmoeting, te meer daar zij mij in de pauze – terecht – aansprak op zaken waar ze het totaal niet mee eens was. Zij bleek niets te zien in de ascetische houding van sommige gnostici. Mensen die hun lichaam niet liefhebben, dat kunnen geen wijzen zijn, zo betoogde zij. Daarmee ventileerde ze haar teleurstelling in ascetische gnostici én in mijn lezing. Achteraf gezien heb ik diep respect voor de originaliteit, onafhankelijkheid en lef van deze zelfstandig denkende dame. Met haar zienswijze was ze haar tijd vooruit. Ook ik zat toen nog vast in de intellectuele, afstandelijke benadering van de esoterie. Maar bedenk wel: destijds was ik de jongste en enige vrouwelijke promovendus onder Quispel. Sowieso pas de tweede vrouw die in Utrecht in de theologie promoveerde. Dat hele academische bestel was nog uitermate patriarchaal, zo zou ik dat nu betitelen althans. Toen zag ik dat nog niet, het was gewoon zo. Ik wist niet beter dan dat ik alle zeilen moest bijzetten om door het mannelijk bastion wetenschappelijk gezien geaccepteerd te worden. Ondertussen ervoer ik heus wel dat de gangbare wetenschappelijke benadering van de gnosis in al z'n afstandelijkheid en rationaliteit erg beperkt was. Gnosis en gnostiek: Dat waren randverschijnselen geweest binnen het christendom, zo stelde men. En die godinnen? Marginale figuren! Ik voelde: ook als mens zou een dergelijke insteek me niet verder helpen.”

Annine gooit het roer om en besluit tegen de stroom in te gaan. Ze kan niet anders. Het leidt tot prachtige overzichtswerken over het heilig vrouwelijke als *Van Venus tot Madonna* en *Van Sophia tot Maria*. Maar pas in 2000 vallen wat haar betreft alle puzzelstukjes op hun plek als ze de interdisciplinaire, comparatieve, sociale wetenschap van de matriarchaatstudies ontdekt. “Eindelijk had ik een instrument gevonden waarmee ik ongestraft en gelegitimeerd de diepte in kon”, zo stelt ze nu. Ze komt in aanraking met het werk van Margaret Barker, die de vrouwen uit de gnostiek – denk aan Eva, Miriam en Sophia – definitief uit het obscure trekt en van randverschijnselen promoveert tot cruciale fenomenen. Annine: “Er blijkt in Israël een oude Hebreeuwse traditie te zijn geweest waarin God de Moeder centraal stond.

Met de verwoesting van de tweede tempel in 70 na Christus, de daaropvolgende Joodse diaspora en later de overheersing van het orthodoxe christendom, werd de verering van het heilig vrouwelijke en de daarmee verbonden natuur religie naar de achtergrond verdrongen. Maar het is evident dat in de Hebreeuwse traditie én in onze eigen mystiek-religieuze wortels datgene wat nu heidens wordt genoemd, zoals godinnenverering en boom-, bron- en sterrenaanbidding, overheersend was.” Om zoveel mogelijk ‘zieltjes’ te winnen, incorporeert het christendom heidense elementen of verchristelijkt deze. Met de moedergodin uit het jager-verzamelaarstijdperk gaat het niet anders. Ze transformeert in Maria, de moeder van godenzoon Jezus Christus. Maar van de krachtige, zelfstandige aspecten van de moedergodin blijft in de Maria-versie weinig over. Zij is devoot, gehoorzaam en ‘kent haar plek’. Een heel ander rolmodel, overeenkomstig de plaats die de vrouw in z’n algemeenheid gedurende het patriarchaat toebedeeld kreeg. Annine: “Alleen het woord ‘vrouw’ al blijkt gedevalueerd. Want in vroegere, matriarchale tijden was Vrouwe of Frouwa een aanspreektitel voor een voorname dame, een heerseres, koningin of godin. En dan komen we al snel uit bij Vrouw Holle: van een voorchristelijke godin verandert zij onder invloed van de patriarchalisering in een lelijke, heksachtige vrouw. Haar naam krijgt een behoorlijk negatieve lading mee, dit terwijl de grondbetekenis van het woord ‘witch’ of heks eigenlijk ‘wijze vrouw’ is.”

Welke aspecten van het heilig vrouwelijke die wij tegenkomen in het sprookje van Vrouw Holle zijn in de loopt der tijden verdacht gemaakt?

“Je vraagt me naar de vergeten vrouwelijke aspecten uit ons collectieve verleden die we ons opnieuw bewust zouden mogen worden. Dan hebben we het in eerste instantie over de profetische traditie waar deze vrouwen deel van uitmaakten. Zij profeteerden, orakelden en channelden informatie van voorouders en lichtwezens. De sluiers tussen hier en daar waren sowieso dunner. Men sliep op en tussen de graven en de grote zonden waren nog niet over de mensheid gekomen. Daardoor waren de geestelijke lichamen van de mens lichter en het contact met ijlere bewustzijnsgebieden bijgevolg makkelijker. Bovendien hadden ook de gestorven voorouders nog niet zo zwaar gezondigd dat er, zoals nu vaak het geval is, vanuit het astrale de gekste dingen doorkwamen. Vrouwen bij uitstek waren door de natuur toegerust om verbinding te leggen met het grotere geheel. Vooral tijdens het menstrueren trokken deze sjamanka zich in hun eigen binnenwereld terug om daar bij de kennis van het hart te komen en bronnen van wijsheid in zichzelf en in de kosmos aan te boren. Met hun fijnstoffelijke lichamen reisden zij door de ongeziene werelden en de inzichten die zij daar opdeden, werden gebruikt voor het oplossen van problemen in het dagelijks leven. Sterk hiermee verbonden

zijn de genezende, helende vermogens die deze vrouwen bezaten. Vanwege hun contacten met de bezielde natuur konden zij geneeskrachtige drankjes brouwen en andersoortige kruidenpreparaten samenstellen. De recepten ervan werden oraal doorgegeven, ook al zo'n typisch vrouwelijke kwaliteit van toen: het overbrengen van kennis en wijsheid, bijvoorbeeld via sprookjes. Vaak werden deze verhalen op rijm gezet, zodat ze makkelijker onthouden konden worden. Het creatieve, kunstzinnige aspect werd door deze vrouwen van het matriarchaat dus evenmin ongemoeid gelaten. Vanwege al deze kwaliteiten werden de vrouwen van toen geëerd en beschermd door de mannelijke leden van hun clans, terwijl ze er in later tijden juist om veracht werden. Met de massale 'heksenverbrandingen' als tragisch dieptepunt."

Van het matriarchaat naar het patriarchaat... Heeft de afgelopen millennia alleen maar ellende gebracht?

"Ondanks het feit dat het voor met name vrouwen heel veel pijn en verdriet heeft opgeleverd, zul je mij nooit horen zeggen dat het alleen maar kommer en kwel was. Integendeel, in een bepaald opzicht zijn deze ontwikkelingen nodig geweest. Laat ik het kort schetsen: in een gelukkige gouden tijd lang geleden, bezaten de mensen een soort diffuus voorbewustzijn. Zij waren één, ervoeren energieën en waanden, nee wáren, veilig in hun eigen clan. Op een gegeven moment raakte het bewustzijn vernauwd. Waardoor dat precies kon gebeuren, is niet helemaal duidelijk. Wellicht dat uiterlijke omstandigheden als klimaatverandering, natuurrampen, schaarste en ontworteling er mede debet aan waren. Hoe dan ook: het leven werd een strijd. De één tegen de ander. Het recht van de sterkste. Bij mensen die op zichzelf teruggeworpen werden en losgeweekt raakten uit de oude, vertrouwde (stam)verbanden kwam de vraag op: wat wil *ik*? Zo ontwikkelde het ego - met zijn kritische, zelfstandige en vaak ook rationele kijk op dingen - zich. Positief beschouwd een stevig fundament waarop in een later stadium hogere vermogens geplaatst konden worden. Want daar zijn we tegenwoordig aanbeland: zeker in het Westen hebben we ons ontwikkeld tot zelfstandige individuen die, als ware via het moderne clanvorming, opnieuw op zoek gaan naar verbinding, nu met een geestelijke familie. Dus die val, die moest er ergens wel zijn. Zonder tegenwind geen sterke spieren. Zelf gebruik ik regelmatig het voorbeeld van de druppel om dit proces van bewustzijnsontwikkeling toe te lichten. De druppel die, als onderdeel van de oceaan, geen gevoel van afscheiding kent. Vervolgens uit de zee springt, plots de volle hitte van de zon ervaart en terugverlangt naar de zee. Uiteindelijk belandt de druppel daar ook weer, maar nu met behoud van individueel zelfbewustzijn. Dus van een stadium van voorbewustzijn is de mensheid via beperkt of rationeel bewustzijn gegroeid naar een individualistisch bewustzijn

gekoppeld aan een holistisch perspectief. Ofwel, vanuit evolutionair psychologisch perspectief bezien: van een val uit de onbewuste volmaaktheid via bewuste onvolmaaktheid naar bewuste volmaaktheid.”

‘Juist toen ik studie deed naar het sprookje over de kikkerkoning, liep er op een dag een kikker in mijn studeerkamer’

Het boek over Vrouw Holle is een flinke pil. Waaraan heeft zij dat verdiend?

“Eerlijk gezegd stond mij in eerste instantie een dunner boek voor ogen. Maar gaandeweg het onderzoek rolde ik van de ene verbazing in de andere. Dat heeft ook wel met mijn karakter te maken: als ik me ergens in verdiep, dan bijt ik me er ook echt als een terriër in vast. Maar terug naar Holle. Je moet weten dat aan de ons bekende versie van het sprookje talloze oudere versies voorafgaan. De bekende versie van de gebroeders Grimm is het eindproduct van een lang proces van aanpassing, waarbij belangrijke elementen op het christelijke en patriarchale tijdsbeeld van de Victoriaanse cultuur werden afgestemd. Door het verhaal van al die latere vernislagen te ontdoen, kon ik de essentie van de oerversie(s) wederom blootleggen. Het sprookje draait om inwijdingen of beproevingen die de hoofdpersoon, het meisje Goudmarie, moet ondergaan nadat zij door een val in een put in de onderwereld van Holle is beland. Een universeel thema, want zijn wij immers niet allen in die put gevallen? Is de hele bedoeling van het leven niet om te groeien door beproeving? Het leven als één groot initiatieritueel. Waarbij het de vraag is of je blijft zitten waar je zit, of de moed hebt om op te staan, te gaan lopen en je open te stellen voor je omgeving zoals Goudmarie in het sprookje doet. Zij toont betrokkenheid en inlevingsvermogen bij dier, plant, boom en mens. Ze doet wat het leven van haar vraagt en ook nog, zonder ongeduldig te zijn of te worden en met een goede intentie, op het juiste moment. Pas als Goudmarie aan deze voorwaarden heeft voldaan, leert zij van Vrouw Holle de hogere magie, waaronder beheersing van het weer. Een dergelijke beheersing van de elementen ontstaat doordat zij zich écht kan verbinden met de wereld om haar heen. Dieren, bomen en planten zijn in haar wereld, in haar beleving, geen zielloze objecten. Nee, zij prátén met haar. Zo wordt het leven weer magisch, als in een sprookje. En zeg nou zelf: een beetje magie kunnen we - zeker in deze tijd van onttovering, rationalisering, mechanisering en digitalisering - allemaal wel gebruiken toch?”

Annine, je grote wens is een verbinding te leggen tussen de academische studie van de gnosis & het heilig vrouwelijke en de beleving ervan zoals die bijvoorbeeld plaatsvindt binnen de godinnenbeweging en op een evenement als het 'Lorelei Vrouwenfestival'. Maar hoe zit het qua beleving ondertussen bij jouzélf?

“Veel moderne vrouwen zijn bezig zich te ontwikkelen. Zij volgen workshops en cursussen op het gebied van bewustwording, healing en channeling. Het is goed dat het taboe waarmee het spirituele en paranormale zo lang te maken heeft gehad, aan ernstige slijtage onderhevig is. Want deze vrouwen zweven niet, hun ervaringen op ziels- en bewustzijnsgebied zijn oeroud. Ik wil laten zien dat zij geaard en geworteld zijn in ons eigen verleden. Om dat te bewerkstelligen, moeten we dat verleden herschrijven vanuit vrouwelijk, egalitair perspectief. Er valt heel wat recht te zetten, misschien dat mijn boeken daarom zo volumineus zijn. Voor mij gaat het goddelijk vrouwelijke over de grote yin-oerkracht. Deze is door het patriarchaat, door extreme uitleving van de grote yang-oerkracht, volledig naar de randen van het bewustzijn geslingerd. Maar daarmee is niet alleen ‘het vrouwelijke’ onrecht aangedaan, ook ‘het mannelijke’ is uitgedroogd en verdord. Dement geworden, zou ik haast zeggen. Pas als beide polen vitaal, gezond en in balans zijn, floreert een samenleving. Wat wij zelf kunnen doen om het vrouwelijke en mannelijke in ons te activeren en in balans te brengen? Als ik college geef aan het *Jungiaans Instituut* vertel ik vaak over het hart. Uit onderzoek is gebleken dat het magnetisch veld daarvan vele malen sterker is dan dat van de hersenen. En uit talloze oude mystieke teksten weten we dat wij mensen juist in dát orgaan een vonkje van het oerlicht met ons meedragen. Om dat vonkje te laten ontgloeien en ons hart te openen voor aarde en kosmos, is het voldoende om ons te richten op positieve gevoelens als liefde, geluk, tevredenheid en delen. Het hart gaat op slot bij negatieve emoties als stress, woede, haat, schaamte, onzekerheid, eenzaamheid en depressiviteit. Een paar concrete tips, die wat mij betreft vanaf de kleuterschool onderwezen mogen worden: heb jezelf lief, doe aardings- en ademhalingsoefeningen (bijvoorbeeld de Microkosmische Omloop), neem rust, doe wat je zielsgraag doet en co-creëer door te focussen en te visualiseren. Zelf hou ik me ook met deze zaken bezig. Daarnaast zwem en fiets ik graag. Dat ik mij in mijn werk gesteund voel door onzichtbare hulpstroepen, ervaar ik als een grote zegen. Dat ‘gesteund worden’ uit zich bijvoorbeeld in de synchroniciteiten die me bijna dagelijks toevallen. Zo liep er, net toen ik studie deed naar het sprookje over de kikkerkoning, plots een kikker door mijn studeerkamer. Dergelijke wonderen, want zo zou ik ze onderhand wel willen noemen, bevestigen mijn gevoel dat ik een taak te vervullen heb. Een missie, zo je wilt.”

Het spookje van Vrouw Holle, zoals overgeleverd door de gebroeders Grimm, lees je op www.paravisie.nl.

PRIMEUR!

Op 21 oktober vindt in Baarn een uniek evenement plaats: voor het eerst zal in Nederland een publieke lezing plaatsvinden over de tussen 2005 en 2007 in Jordanië gevonden loden boekjes. In deze oeroude geschriften komt Maria naar voren als een manifestatie van Vrouwe Wijsheid, of zoals de aan de Amsterdamse zieneres Ida Peerdeman verkondigde 'Vrouwe van alle Volkeren die eens Maria was'. Annine: "Dat werpt een radicaal ander licht op de achtergrond van Maria. Zij wordt weliswaar sinds de komst van het orthodoxe christendom Maria genoemd, maar is veel méér dan 'alleen' de moeder van Jezus. Zij is een incarnatie, een manifestatie van de oer-yin! Het feit dat zij recentelijk verscheen in Amsterdam, wijst er mijns inziens op dat we aan de vooravond van een nieuw tijdperk staan. Een tijdperk waarin het heilig vrouwelijke weer de plek mag gaan innemen die zij rechtens haar importantie niet alleen verdient, maar, in ons aller belang, ook toebehoort." De lezing over de loden boekjes wordt verzorgd door niemand minder dan Margaret Barker zelf, die eveneens tekent voor een tweede lezing met als titel: *Wijsheid als de oudste 'Vrouwe van alle volken' die Maria voorging*. De studiedag, die duurt van 10.00 tot 16.00 uur, wordt gecompleteerd door twee andere boeiende bijdragen: *Isis en Maria* door Karin Haanappel en *Maria Magdalena en Maria de moeder* door Danielle van Dijk. Meer informatie: www.pansophia.nl